

Dissertatio inauguralis medica de ortu exanthematum ... / auctor et respondens Georg. Henric. Toemlich.

Contributors

Toemlich, Georg Heinrich, 1759-
Royal College of Surgeons of England

Publication/Creation

lenae : Ex officina Fickelscherrio-Stranckmanniana, [1785]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/bwrs95v9>

Provider

Royal College of Surgeons

License and attribution

This material has been provided by This material has been provided by The Royal College of Surgeons of England. The original may be consulted at The Royal College of Surgeons of England. where the originals may be consulted. This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA

DE

ORTV EXANTHEMATVM

QVAM

RECTORE ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO DVCE AC DOMINO
D O M I N O

CAROLO AVGVSTO

DVCE SAXONIAE IVLIACI CLIVIAE MONTIVM ANGARIAE
ET GVESTPHALIAE LANDGRAVIO THVRINGIAE REL. REL.

CONSENSV GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS
PRO GRADV DOCTORIS

SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS
PRIVILEGIIS ET IMMVNITATIBVS LEGITIME OBTINENDIS

D. XXI. MARTII MDCCCXXXV.

PVBlico ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTET

AVCTOR ET RESPONDENS

GEORG. HENRIC. TOEMLICH

SVNDHVSO - GOTHANVS.

I E N A E

EX OFFICINA FICKELSCHERRIO - STRANCKMANNIANA

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

1911

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

1911

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

PROOEMIUM.

Naturam dedisse hominibus ingenium, rerum novarum vel incognitarum curiosum, iam pridem sapientes et agnoverunt, et publice professi sunt, et unumquemvis sua ipsius docet conscientia. Neque id humano generi vertendum est vitio, sed laudi potius ducendum, si quis in tanta mentis imbecillitate, rerum autem cognoscendarum multitudine atque obscuritate veri inveniendi cupidus atque curiosus velit videri atque haberi. Etenim tunc demum vitiosa putanda est curiositas, si magis versatur in rebus novis, minus in scitu cognituque dignis, eam quidem ob causam, quia aut nova sunt, aut talia esse videntur. Hinc novitatis studium in arte nostra tot errores et opinionum monstra, tot assertionum phasmata ac enunciatio-

nes precarias peperit, nihil ut tam absurdum vel ridiculum sit, quod non aliquando dixerit, vel crediderit medicus. Noli ergo mirari, L. B., si in sequentibus invenias longum opinionum recensum, quibus et veteres, et recentiores usi sunt auctores in explicandis exanthematum originibus. Quae etsi per se plus minusve probabiles videntur, tamen, si omnia mecum pensitaveris, facile perspicies, aut plures sententias inter se esse conjungendas, aut chemicorum ad exemplum partem meliorem veluti extrahamus. Visum ergo mihi est, posito tyrocinio, et uberius explicare exanthematum originem, et meam qualemcunque sententiam post clara nomina in medium adferre. In quo negotio perarduo et difficili faciam, quae potero: Nam in magnis etiam voluisse sat est.

DISSERTATIO
INAVGVRALIS MEDICA
DE
ORTV EXANTHEMATVM

§. I.

Exanthema est vox graecae originis, ἀπό τῆ ἐξανθεῖν, quod *efflorescere* significat, *emergere*, *erumpere*; et commune quarumvis eruptionum nomen est, atque de humoribus potissimum solet dici, qui ex corporis intimis ad cutim migrant, ac pustulas quasdam excitant, certe aspritudines. Inde apparet, petechias, maculas scorbuticas, et alias extravasationes minime ad exanthemata, ut mihi videtur, referri posse. Sed nolo in his multus esse, attamen non dubito, fore plerisque, quibus hic libellus academicus in manus inciderit, longe iucundissi-

mum, si potiores veterum ac recentiorum hoc de argumēto sententias huc allatas inveniant.

§. II.

HIPPOCRATES *a)* hocce vocabulo usus est ad impetiginem, vitiliginem et leucem significandam, neque pro abscessu, sed morbo haberi voluit. Similiter ἐξανθήσεις generatim ab illo *b)* pro quavis pustularum eruptione dicuntur. In Galeni Exegef. obsol. voc. Hipp. *c)* vocabulum ἄνθραξ idem est, quod ἐρύθημα, et in ejusdem introductione sub nomine τῶν εἰς τὴν ἐπιφανείαν ἐξανθόντων comprehenduntur leuce, alphos, lichenes, lepra. PHAVORINVS *d)* ἐξάνθημα derivat ἀπὸ τοῦ ἄνω θεῖν ἐν τῷ αὐξάνεσθαι, et addit ἄνθος κατὰ μεταφορὰν, καὶ τὸ χεῶμα, sicut et apud SOPHOCLEM ἡνθισμένον pro κερματισμένον est. ARETAEVS *e)* usus est hac expressione, διεξάνθηματα μικρὰ, ἀραιὰ, de oris ulceribus, quae vulgo aphthas dicunt. DIOSCORIDES *f)* vero has coniunxit cum reliquis ulceribus, quae in cute capitis nasci solent. Et iterum c. 100. occurrunt ἐξερυσθὰ ἐξάνθηματα, nec non ψυδράκια consociavit. Et ipse ARCHIGENES a quo GALENUM *g)* exanthema dicit commune nomen esse quarumcunque affectionum ulcerosarum, et asperarum in mento, sua sponte provenientium. Si-

a) Prorhet. II. §. 49. T. I. Ed. Lind.

b) Aphorism. 20. Lib. III.

c) Edit. Chart. p. 85. T. II. Conf. Ill. Gruner. Morbor. Antiquitates p. 25.

d) Lexic. p. 198. ed. Cammer.

e) De sign. et caus. Morb. acut. I. 9. p. 7. ed. Boerhav.

f) Parabil. I. 105. p. 27. ed. Saracen.

g) Compos. Med. Sec. Loc. I. 8. p. 464. T. XIII.

Similiter MOSCHION *h)* ἐξανθήματα, φλυκτίδες σὺν ὑγροῖς ἔλκεσιν, in puerorum morbis posuit. Occurrit etiam haec vox semel apud ARISTOTELEM *i)*, tanquam genus, cuius quaedam species sit λευκή. Apud PLVTARCHVM *k)*, vero eleganter ἐξήνθηκε de perturbationibus animi dicitur. Hinc GORRAEVS *l)* hisce veterum exemplis usus, exanthema sic explicat: ἐξανθήματα, papulae, sunt eruptiones leves humorum per cutim; sed illae diversorum omnino generum sunt. Nam et φλυκταῖνας, et ψυδράκια, et ἐπιφυκτίδας, et λειχήνας, et alia multa tumorum genera comprehendunt. Similiter post Graecos CELSVS *m)* pustulas vocavit, atque illas fieri maxime veno tempore docuit, simul autem dixit, earum plura esse genera, et modo circa totum corpus partemve aspredinem fieri, similem his pustulis, quae ex urtica vel sudore nascuntur, etc. An variolae, ac miliaria recentiorum etiam verbis hisce sint comprehensa, in medio relinquendum puto, quoniam minime pertinet ad scopum meum, et iam satis illustratum fuit a Viris Clarissimis, SYDENHAMO, *n)* WERLHOFIO, *o)* SWIETENIO, *p)* KRAVSIO, *p)* GRVNERO *r)* aliisque multis.

§. III.

h) Περὶ γυναικ. παθ. p. 22. Gynaec. T. I. ed. Wolf.

i) Hist. Anim. III. 11. p. 257. T. II. ed. Du. Vall.

k) Sympof. VIII. Qu. 9. p. 733. T. II. ed. Xyl.

l) Definit. Med. p. 109.

m) De med. Lib. V. 15. p. 336. ed. Krause.

n) Opp. univers. p. 240. Lugd. Batav. 1741. 8.

o) Disquis. med. et philolog. de Variol. et Anthrac. Hannov. 1735. 4.

p) Comment. in Boerhav. Aphorism. Lugd. Batav. 1772. 4. maj. T. V.

q) Dissert. de Variol. exstirpat. insitioni substituenda. Lips. 1762. 4.
Cf. Marescotti Tr. de variolis. Bonon. 1723. 4.

r) Morbor. Antiquitat. Vratislav. 1774. 8.

§. III.

Quod vero attinet ad originem exanthematum, tot fere adferuntur modi, quot scriptores hanc sibi explicandam sumferunt. Etenim GALENVS *f)* leprae, scabiei et elephantiasis ortum ex humore melancholico deducit, et post eum fere omnes eius adseclae. Sub auctore PAVLLO *t)* scabies et lepra Graecorum ex atrabilario humore nascitur. Simili pene modo lepram arabum explicat EBN SINA *u)*, lepram esse arbitratus morbum, ortum ex bile atra et per omne corpus diffusa, unde intemperies partium, forma et figura, et tandem etiam ipsa continuitas corrumpatur. Idem auctor et alii Arabes pro causa materiali variolarum ac morbillorum assument, reliquias sanguinis menstrui, quo nutriuntur foetus in utero, excrementitias, pro causa efficiente autem naturam vel calorem naturalem, qui hisce sordibus stimulatus, univsum sanguinem exagitat, velutique in fervorem conjiciat, unde sequitur ista materiae acris ad cutim migratio et varium exanthema. Quae ut probabiliter dicta esse viderentur, EBN SINA et omnes fere Arabes exemplo musti usi sunt, eamque sententiam ad naturam variolarum et morbillorum explicandam transtulerunt. Unus AVENZOAR duplicem sententiam sequi videtur, quarum una consentit cum ea, quam EBN SINA assumserat, v. Medicinae Tract. 7. Cap. 2., altera vero v. ult. cap. libri omnino abhorret. Assumit enim, foetum in utero non nutriri sanguine menstruo, ut vulgo creditur, sed sanguine totius corporis purissimo et dulcissimo, inde tamen quodammodo infici, et demum post partum ad cutim deponi. Ut taceam PARACELSI deliria de realgore, *Helmontii* insanam archaeorum fabricam, aliorumque paradoxa, quibus ausi sunt ortum exanthematum explicare. Habentur enim hodie pro commentis, quibus nulla veri vis inest.

§. IV.

f) Com. in *Hipp.* L. de Humor. III. p. 574.

t) De Re Medic. IV. 2. p. 502.

u) Can. III. Fen. IV. Tr. 3. C. I.

§. IV.

Neque minus ridicula eorum est opinio, qui ad explicandam naturam exanthematum adhibuerunt fermentationem quandam miasmatis maligni et nostrorum humorum. Modum enim, quo illa quidem fit, ex arte nesciunt chemici, multo minus ergo hanc notionem ad occultam illam exanthematum naturam recte definiendam transferre poterant. Probabiliter hanc doctrinam explicuit quidem cl. BRINCKMANN, sed extra omnem dubitationis aleam non posuit.

§. V.

Sed dantur et alii, iique magni nominis medici, qui quandam humorum corruptelam, eamque variam pro causa horum cutis vitiorum varia statuunt. Nam FORESTVS x) exanthemata quaeque ab humoribus pravis, falsis, nitrosis, acutis, erodentibus, modo tenuibus, modo crassis, aut ex utrisque permixtis, vel in utero matris ante partum progenitis, vel post partum ex malo cibo evenire censet: BONNETVS y) opinatur, materiam morbificam esse humorem lymphaticum, in glandulis cutis constanter residentem; PLATERVS z) statuit manifesta qualitate operando humores aliquos scabiei, herpetis, et carbunculi diversa genera, et in illis vi sua erodente, vel etiam adurente, aliove modo perverso pustulas cum cutis rosionibus, interdum et exulcerationibus procreare; HOFMANNVS a) accusat serum impurum, viscidum et acre, quod in tenuissimis cutis tubulis stagnando, nerveasque fibrillas lancinando et levem

B

ibi

x) Obs. Lib. V. obs. 18. Schol.

y) Sepulchret. Lib. 4. Sect. II. Obs. 2. Schol.

z) Pag. 698. de doloribus.

a) Med. Rat. system. Tom. 4. Part. 5. Cap. 5. §. 7.

ibi inflammationem producendo varias rosiones, pustulas et exulcerationes efficiat, adeoque singulos istos cutis morbos cum hactenus enarratis symptomatibus excitare valeat; MOR-
GAGNIUS *b)* rosionem majorem iis propriam esse putat, quibus non ab contagio scabies oritur, sed ex erodentibus, quae in sanguine redundant, corpusculis, ut vel ipsam inficiendo materiam sebaceam non modo ineptam ad muniendum sua inunctione adversus irritantes sudoris sales, sed contra ad irritandum et erodendum aptissimam reddant. Haec fere fuit communis scholae medicae doctrina.

§. VI.

Alii causam exanthematum, praecipue scabiei, a solis animalculis repetierunt, eorumque descriptionem figuramque ad vivum expresserunt. Sic CALMETVS apud LINDINGERVM *c)* putat, causam proximam leprae innumerabilem esse vermium copiam, oculo non, nisi armato detegendorum, qui pruritu vehementi et ingratissimo cutim et internam, et externam, musculos et nervos ipsos paullatim afficiant. Haec quidem, ut videtur, ex fide LEVWENHOEKII. Is enim auctor est, se quaedam parva insecta ope microscopii in pustulis scabiosis vidisse; et nunc alii frequentiam scabiei exercitum infestantis non amplius mutationi aëris aut qualitati victus, quibus sunt obnoxii milites, sed solo contagio verminoso, quod a paucis iam infectis propagaretur ad alios, repetendam esse putarunt. Sic MONROVM *d)*, PRINGLIUM aliosque medicinae militaris scriptores scabiem explicasse legimus, et ab illo tempore haud pauci ejus originem posuerunt in exiguis animalculis cuti infestis, malumque tantum tali contagio fieri,
non

b) De Sedib. et Caus. Morb. Epist. 55. num. 12.

c) Lib. de Ebraeor. Vet. Art. med. P. I. §. 16. P. 33. sqq.

d) Beschreib. der Krankh., welche in den brittischen Feldlazarethen am häufigsten gewesen. S. 216.

non vitio fluidorum vel solidorum censuerunt. Theoriam hanc omnium optime exposuit Cl. PLENCIZ *e)*, neque multum differt cl. NYANDER *f)*, qui ipse hanc enunciationem precariam ad omnes morbos contagiosos transferre, atque per varias observationes stabilire conatus est. Hac via ergo phaenomena varia, quae non modo in scabie, sed et aliis affectionibus occurrunt, facile explicari posse credunt celeberrimi Viri, praecipue contagii multiplicationem adeo citam, communicationem per solum contactum, et curationem per remedia vermibus necandis apta. Sed quamvis multum ponderis habere videatur haec sententia, tamen supersunt multae difficultates *g)*, quae nos impediunt, quo minus illam perlubenter et sine dubitatione assumamus. Etenim sic ortum exanthematum planiorem factum esse, non video. Nam necesse esset, ut assumas, vermes esse nostro corpori congenitos (id quod recentiores quidem auctores docuerunt) sed adhuc sub iudice lis est. Fac vero, hoc ita se habere, ut Cl. BLOCH et GOETZIO videtur, iterum quaerimus, num ovula aut vermes jamjam evoluti miros hosce producant effectus? Si prius est, scire lubet, quomodo haec ovula tantas turbas in vasis cutis minimis excitare queant, cum sanguini aut saltem fero inhaereant, exanthemata vero vel ab ipsa origine vehementer pruriant? Si posterius verum est, i. e. ab rosione vermium vasa affici, nova in mentem venit dubitatio, qua via ad vasa veniant? An per circuitum humorum? Si hoc est, cur unice in vasis vel glandulis cutis deponuntur, cum nec desint alia loca his similia, ubi residere possint, v. c. glandu-

B 2

e) Tr. I. de contagio. §. LXXXVIII. sqq.

f) vid. Car. Linn. Amoenitat. acad. Vol. 5. Diss. 82. p. 92.

g) Cf. cl. Crell. Disp. Contagium vivum. Helmstad. 1768., et cl. Baldinger Pr. Exanthemata non a vermibus oriri. Ien. 1772. rec. in Ill. Gruneri Delect. Diss. Med. Ienenf. Vol. II. p. 89. et Kurella Beweis, daß die Ausschläge nicht von Würmern entstehen. Berl. 1750.

dulae aliarum gartium? Aiunt hujus sententiae patroni, ob parvitatem canalium non posse haec seminia verminosa amplius progredi, ibidemque remanere cogi. Quidni etiam aequae in aliis, quae certe tenuitatem illorum vasorum aequant? Quidni cernuntur talia exanthemata in partibus internis? Sed si extrinsecus illi hospites in nostrum corpus adveniunt, uti PRINGLE, MONRO etc. in explicatione scabiei per contactum putarunt, succurrunt observationes Cl. MURRAY *h)*, HOEMANNI *i)* et aliorum; quorum primus solide demonstravit, vermes in lepra quidem inventos, nec inde morbum hunc contagiosum fuisse; alter vero *lepra omnitem-pore*, inquit *k)*, *valde contagiosa habita, ideoque leprosos ab hominum consortio segregandos, et ex urbibus ad extera loca relegandos censuerunt medici. Ego autem aliquoties et nuper modo literatum vidi, qui veris leprosis symptomatibus adfectus per annum, et ultra cum suis domesticis sine horum noxa versatus est.* Porro sic minus explicari possunt phaenomena, quae scabiem retropulsam vel insitam sequantur, itemque MORGAGNIUS vidit in scabiosis pruritus cessasse, dum viguit febris; rediisse, dum declinavit; Item in virgine quadam facra scabiem ingravescere coepisse, quotiescunque sanguis mitteretur. JUNKERUS *l)* observavit, succum betulae ubertim haustum, nec non thermas Wolkensteinenses, corporibus, imprimis floridis, scabiem inducere solere: Id quod etiam ab aquis martialibus factum esse novimus. *Non rarum est*, inquit Cl. IACOBI *m)* *videre infantes simul achoribus, et glandularum tumoribus laborare. Observatur tum saepius tumorum augmen-*

h) De vermibus in lepra obviis Comment. p. 9.

i) Med. rat. syst. Tom. IV. p. 5. Cap. 5. §. 24.

k) l. c.

l) Consp. Med. Theor. pract Tab. 68. in Caut. n. 19.

m) Diss. sub Praef. Cl. ISENFLAMM habita de morbis cutaneis p. 9.

mentum, cum minus solito fluunt achores, earum vero diminutio, ut primum majori copia humorem fundunt haec ulcera, Hisce argumentis commotus Cl. MURRAY n) sententiam illam bene moderandam censuit. In scabie acaros fuisse repertos, inquit, nemo, qui LINNAEVM hujus reitestem esse norit, in dubium vocabit; quanao vero inquiritur, an mali hujus causae sint, mihi probabile videtur, quod antequam exanthemata in cute erumpant, corruptela quaedam humorum praecedat semper, quae si ad certum terminum pervenit, acaros in caseo vel farina latentes allicit, ut in cute nidum quaerant. Ingressis autem istis, cutim rosione sua, et excretis liquidis, malum eos peius reddere existimo.

§. VII.

HAFENREFFER o) repetit origines horum vitiorum ab humoris falsi et acris ad cutim aditu indeque infecuta rosione. Neque multum ab hac doctrina recedit LORRY p), cum specificam feri odori acrimoniam et hinc factam cutis aspredinem appellat.

§. VIII.

Nuper demum cl. UNZER q) ingeniose lateque demonstravit, in quacunque contagione non omnes omnino, sed singulares humores affici, et in scabie quidem succos quarundam cutis glandularum in corruptionem pronas esse, ideoque veluti hic deponi tales particulas, quae admistione contagiosae materiae vere multiplicantur.

B 3

§. IX.

n) L. cit.

o) Nosodoch. cutis. p. 98. III.

p) Von den Krankh. der Haut. P. I. p. 434.

q) Einleitung zur allgmein. Patholog. der ansteckenden Krankheit. p. 12.

§. IX.

Recensitis nunc potioribus de exanthematum origine commentis, facile intelligitur, magnam adhuc superesse diffusionem apud auctores et veteres, et recentiores. Quot enim capita, tot opinionum commenta reperiuntur ac leguntur. Alii enim multiplices exanthematum natales statuunt, alii vero communes omnium assumerunt, et ex uno fonte repetierunt; in quibus facile princeps est cl. PLENCIZ. Gratissimum ergo fuit, a tanti viri partibus stare, nisi omnino, certe ex parte. Nam dissentire in explicanda causa materiali debuimus. Etenim evolutionem seminii verminosi, tanquam causam efficientem, assumere non licet, evolutum vero, si quando fuerit inventum, effectum esse statuimus.

§. X.

Restat itaque, ut nostram qualemcunque de ortu exanthematum sententiam in medium proferamus. Quae ut eo facilius perspiciatur, quaedam de structura cutis praemittenda putamus. Constat vero illa filis vasculosis nerveis, et brevibus laminis recte cohaerentibus. Densior est exterior facies, ob aeris rerumque illam contingentium frictionem, quae simulac foetus ex utero egressus fuit, immo vero in ipso utero iam fieri solet liquorum aditu, quos ovulum continet; Vnde fit, ut vasculorum exhalantium orificia cutanea coarctentur, ac circuitus, qui in fetu est, quodammodo retardetur, ne nimia partium serosarum ac volatiliū copia e sanguine abeat, interior autem, deficiente pressione, sensim ita laxetur, ut continua degeneratione cutis in textum cellulosum resolvatur, nec usquam certi sint utriusque limites. r) Quae cum, praeter vim contractilem, implexos habeat haud paucos nervorum ramulos, mirum esse debet nemini, inde di-

manare

r) Vid. de Haller Elem. physiol. Tom. V. Lib. XII. Sect. I. §. II. p. 3.

manare vim quandam se et constringendi, et extendendi, quam primum res externae vel animi motus urgent. Cutis haec partes corporis et externas, et internas circumdat; siquidem per foramina varia penetrat, et nunc variam formam et naturam inducit, sed ubique vasorum secernentium osculis instructa. Id quod in tunica intestinorum villosa evidentissime demonstrari potest. Sed et hic, et in aliis corporis locis identidem inter se coeunt ac veluti implicantur, et verisimiliter cum vasis resorbentibus, sive lymphaticis anastomosi faciunt. Hae vasorum implicationes vocantur glandulae. Cutim praeterea tegit et ipsi firmiter adhaeret cuticula, facile post damna reparabilis, squamosa, insensibilis, tenuis, pellucida, foveolis multis excavata, foraminibus bibulis et exhalantibus innumeris instructa, pilis fere ubique hirsuta, vasis autem et nervis orbata, variam in variis partibus referens crassitiem. Inter veram hanc impressionum externarum moderatricem, et cutim ipsam praesto est contextus reticularis MALPIGHI, undiquaque expansus mucoque obductus, pulposis neruorum extremitatibus, cum vasis non unius ordinis, aut unius magnitudinis, sed inter se, et forma, et usibus summe diversis complicatus. A singularibus illis instrumentis singularia pendent phaenomena. Nemo enim nescit, colorum varietatem atque sensibilitatem in textu reticulari residere; excretionem aliquam pro diversa ejus fabrica majorem minoremue in cute peragi, omnes consentiunt. Excretio autem illa, cuius maxima est in oeconomia animali dignitas, quae primum locum tenet in actione vasorum cutaneorum, est transpiratio et insensibilis, et sensibilis. Extremitates nimirum arteriarum in cute dispersarum et multiplicatarum exhalant semper liquorem serosi generis, quod partim iniectionibus anatomicis, partim innumeris comprobatur phaenomenis. Nam quo uberior est insensibilis transpiratio, eo parciora observantur cetera corporis excrementa, et vice versa. Sic quae alvum sollicitant et movent, imminuunt insensibilem transpirationem. Quademumcunque ratione obstipentur cutis spiracula, minuatur necesse est communis egestio, et humor perspirabilis aut ali-

aliorum derivetur, aut in textum cellulosum cutis irruat, sic intra cutim et epidermidem effusus, vel subsistet, donec exeat redeatve, vel morbos varios plus minus graves efficiet.

§. XI.

Haec ergo excretio perturbata et depravata ad morbos cutis cum excitandos, tum fovendos, magistra pathologia, quam maxime confert.

Nimirum decompositio particularum, quae sanguinem constituunt, tunc est effectus primarius inde pendens. Etenim simulac causa occasionalis occurrit, quae sanguinem ita corrumpit, ut illae partes cohaesionem naturalem amittant, non possunt non secessum facere, ac cutim ipsam infestare. Id quod praecipue fit in producendis exanthematibus. Nam irritatio, quae sub initio morbi deprehenditur, nihil est, nisi effectus partium acutarum, per decompositionem sanguinis, praecipue feri, huc depositarum. Quae quia nequeunt vasa cutis minima pertransire, debent in illis consistere, atque rodendo spasmus efficere, qui impediat, quo minus serum exhalabile per vasa resorbentia ad communem humorum fontem redeat. Hinc nascitur congestio serosa, quae in vasis, aut in folliculis, aut in glandulis etc. turgorem facit, eumque pro ratione diversae causae irritantis plus minusve insignem. Si particulae irritantes figuram habent cubiformem, uti salinarum, irritatio minus est pungens, sed magis pruriens. Quae autem gaudent figura magis acuta, uti particulae nitrosae, majorem efficiunt punctiorem, ideoque et congestionem auctiorem. Inde fit, ut epidermis a turgidis cutis folliculis quodammodo recedat, tuncque insequantur bullae, variolae, exanthemata miliaria, scabiosa etc. Partes itaque salinae, quae in sero, tanquam vehiculo proprio, continentur, sunt causae vitii huius praedisponentes. Quamdiu-

men.

menstruo illi inhaerent, tam diu per vasa minima sine incommodo circumire possunt: Simulac autem causa occasionalis superaccedit, quae harum particularum secessum citat, tunc sensim pededentimque arctius coeunt, et figuram sui generis assumunt. Haec evolutio aut mutatio eodem modo fit, quo crystallisatio salium, nec cogitari sine irritatione atque rosione vasorum minimorum potest, quoniam iis propria figura acuta est, quae et vasa cutis, et nervos adjacentes afficere, quin punctione quadam laedere debet. Nascitur hinc pruritus, qui sub initio exanthematum incidit, et quaedam veluti inflammatio. Porro haec irritatio non aliter agere potest, nisi ut vasa, quibus incommodat, constringat, et spasmus gignat, quo vasa resorbentia occluduntur. Sic causa proxima congestionum serosarum in proclivi est. Hoc vero serum, in vasis hisce vel folliculis cutis haerens, exhalat sensim partem tenuiorem, et abit in formam multiplicem. Quod attinet ad causas procatareticas, e multis aliquas memorasse sufficiat, v. c. exercitia corporis paullo valentiora, praesertim ante aetatem maturam, vigiliis immodicas, crebras tempestatum vicissitudines et alternam caloris frigorisque mutationem, aerem frigidum et humidum, vel iusto calidiorum, frigus diuturnum etc. Haec enim turbant circuitum sanguinis, vel corruptionem particularum relinquendo, vel inducendo novas partes, quae sua affinitate ceteras, sanguini infidentes, vinculis suis exsoluunt. Hoc praecipue in phaenomenis variolarum perspiuum est. Nam simulac miasma aliquod humoribus immiscetur, siue id fiat per respirationem, ut multis videtur, siue per resorptionem, siue per infitionem, siue per quamcunque viam aliam, oritur inde decompositio fluidorum; Quae si dissolvit particulas sero inhaerentes, producit variolas benignas. Sin autem lympham afficit, solutio sanguinis universa fit, unde febres malignae, variolaeque malignae proveniunt etc. At aliquis obiiciat, quomodo fit, ut vasa cutis externa sola sic afficiantur, non aequae interna, nempe glandulae, quae praesunt internis partibus? Incidunt et haec quidem phaenomena, sed rarius; cuius rei est haec ratio, quod laxitas ho-

C

rum

rum vasorum multo maior est, quam externorum; hinc particulae irritantes multo facilius exire ac diffiliari possunt, quam ex habitu cutis externo magis stipato ac coarctato. Et sic mihi phaenomena omnium exanthematum multo facilius explicari posse videntur, quam si ceteris hypothesebus fidas, modo mecum assumere velis, exanthemata a spasmo, vasa cutanea irritante gigni.

T H E S E S.

I.

Insitio variolarum, quia naturales non arcet, et perpetuam epidemiam facit, a magistratu summo interdenda videtur.

II.

Ars culinaria hodierna plurimum morborum foecunda mater est.

III.

Nemo hominum vivendi rationem, a Deo praescriptam, nunc observat.

IV.

Felix esset res publica, medicis si non indigeret, sed semper quisque sui ipsius esset medicus.

V.

Medico subiacet orbis.

VI.

Sectionis caesareae euentus bonus tantum non semper fortuitus est.

VII.

T H E S E S.

VII.

Magnetismus animalis non, nisi ars lucrosa est.

VIII.

Urina nigra non semper est signum mortis.

IX.

Surditas in febris biliosis et putridis minime est timenda.

X.

In quolibet morbo removendo viae excretionis in vicem, sed prudenter substitui possunt.

XI.

A matre prolem lactari salubrius est, quam a nutrice.
